

تدوین علوم انسانی قرآنی؛ مهم‌ترین حوزه مطالعات قرآنی در شرایط فعلی

مدیر مرکز مطالعات قرآن دانشگاه مفید با اشاره به حساسیت و اهمیت مطالعات قرآنی و همچنین با اشاره به شکل‌گیری شرایط نوین در فضای ...

مدیر مرکز مطالعات قرآن دانشگاه مفید با اشاره به حساسیت و اهمیت مطالعات قرآنی و همچنین با اشاره به شکل‌گیری شرایط نوین در فضای مطالعات قرآنی، ضرورت فعلی حوزه مطالعات و پژوهش‌های قرآنی را تعیین نسبت آموزه‌های قرآن و علوم انسانی جدید و موضع قرآن نسبت به این علوم و همچنین تدوین علوم انسانی قرآنی دانست.

حجت‌الاسلام والمسلمین مجید رضایی، مدیر مرکز مطالعات قرآن دانشگاه مفید، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) با اشاره به حساسیت و اهمیت مطالعات قرآنی با توجه به وضعیت فعلی دین اسلام در جهان، گفت: شرایط فعلی مطالعات اسلامی و قرآنی در جهان، که در نتیجه اقدامات انجام شده در یکی دو قرن گذشته و به ویژه با جدی شدن رویکرد سیاسی اسلامی شکل گرفته است، پرداختن گسترده و همه جانبه به قرآن را ایجاب کرده است.

رضایی از پرداختن غربیان به مباحث قرآنی یاد کرد و افزود: سال‌هاست که رشته‌های مطالعات اسلامی و قرآنی در دانشگاه‌های غربی تأسیس شده و برخی از اندیشمندان به پژوهش، تحقیق، برگزاری سمینار و نوشتن و انتشار کتاب در مباحث مختلف مطرح درباره قرآن و مفاد قرآن مشغولند و در نتیجه مباحث مطرح شده از سوی برخی از این افراد مسائلی جدید و بعضاً پاسخ‌هایی تازه ارائه شده که با انتقال برخی از این مباحث به کشورهای اسلامی، شرایط نوینی بر فضای مطالعات قرآنی حاکم شده است.

وی با اشاره به گسترش مقاطع تحصیلات تکمیلی در سطح کشور و از جمله در حوزه رشته‌های قرآنی، عنوان کرد: با نگاهی به آمار می‌بینیم که تاکنون چند هزار پایان‌نامه در موضوعات متنوع و گوناگونی در رشته علوم قرآنی و حدیث نوشته و دفاع شده است که شاکله اصلی و عمده این پایان‌نامه‌ها به علوم قرآن اختصاص دارد، اما نکته قابل توجه این است که اکثر قریب به اتفاق این پایان‌نامه‌ها به مباحثی می‌پردازند که به شکل سنتی مطرح بوده و از طریق اساتید با اطلاعاتی که محدود به حوزه‌ای خاص و دیدگاهی مشخص بوده، نسل به نسل منتقل شده است.

رضایی با اشاره به سابقه برخی از مباحث جدید در داخل کشور، بیان کرد: در دهه‌های 60 و 70 به نوعی، بیشتر توجهات در کشور ما به مباحث مطرح در حوزه اسلام مبارزاتی بود اما به تدریج و با نشان داده شدن عملکرد اسلام انقلابی، ضرورت‌ها به ناحیه‌ای دیگر منتقل شده و در شرایط فعلی مهم‌ترین حوزه‌هایی که در مطالعات اسلامی و قرآنی باید مورد توجه قرار گیرد، تعیین نسبت آموزه‌های قرآن و علوم انسانی جدید و موضع قرآن نسبت به این علوم و همچنین تدوین علوم انسانی قرآنی است.

مدیر مرکز مطالعات قرآن دانشگاه مفید با بیان این که پرداختن به علوم انسانی قرآنی به منظور سامان دادن به وضعیت علمی و همچنین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، تربیتی، قضایی و ... جوامع اسلامی ضروری است، گفت: این کار در دو مرحله و به دو شکل مقایسه‌ای و تأسیسی باید صورت پذیرد.

رضایی در خصوص جنبه مقایسه‌ای این مطالعات اظهار کرد: برای مثال باید دید که روانشناسی مطرح در علوم متعارف بر چه اساسی استوار است و نظر قرآن درباره بنیادهای روانشناسی موجود چیست و از سوی دیگر با مطالعه بر آموزه‌های قرآنی مرتبط با مباحث روان‌شناختی و یا اقتصادی و یا قضایی به دریافتی از نسبت این آموزه‌ها و آن چه در وضعیت فعلی در جهان مقبول و جاری است و نقاط تفاوت و اشتراك آن‌ها دست یافت.

وی ادامه داد: مرحله سخت‌تر و مهم‌تر تأسیس علوم انسانی قرآنی است که باید بدون توجه به این که دیگران چه گفته یا می‌گویند و به شکلی خودانگیزخته و با استفاده از زمینه‌های ذهنی موجود در فرهنگ اسلامی و با اتکا به آموزه‌های قرآنی و صرفاً با در نظر گرفتن گسترش معرفت انسانی در جنبه‌ها و حوزه‌های مختلف به طراحی و بنیان گذاشتن علوم انسانی متناسب با قرآن که ضمن داشتن استحکام علمی از نظر قابلیت عملیاتی شدن و مورد پذیرش قرار گرفتن در سطح جهان نیز از پتانسیل بالایی برخوردار است، اقدام کنیم.

رضایی اضافه کرد: در حوزه مطالعات مقایسه‌ای تاحدودی مباحثی مطرح شده است، اما شکل دوم مطالعات قرآنی در حوزه علوم انسانی که کاری دشوار و نیازمند احاطه بر حوزه‌های مختلف دانش است، کمتر مورد توجه قرار گرفته است، در حالی که همه کشورهای اسلامی برای خارج شدن از وضعیت کنونی و برداشتن گامی به جلو، در مرحله عملیاتی، نیازمند شکل‌گیری چنین حوزه‌هایی

از دانش هستند، چرا که ما به شکلی محدود می‌توانیم به اشکال‌ها و ایرادها به صورت جدلی یا برهانی پاسخ گوئیم و برای گذر از شرایط جدالی باید به نظامی از دانش دست یابیم.

عضو هیئت علمی دانشگاه مفید گسترش مباحث معارف قرآن را راهکاری برای دستیابی به این مهم دانست و اظهار کرد: به منظور اینکه در دانشگاه‌ها و رشته‌های قرآنی پایان‌نامه‌هایی در این راستا تولید شود بایستی سرفصل‌هایی فراتر از مباحث مطرح در حوزه علوم قرآن در این رشته‌ها گنجانده شود. همچنین پذیرش دانشجو در مقاطع تحصیلات تکمیلی از سایر رشته‌ها، و ارائه آموزش‌های لازم قرآنی می‌تواند روشی مناسب برای تدوین نظریه‌های علمی در حوزه‌های مختلف دانش باشد.

وی با اشاره مجدد به حوزه موضوعات مورد توجه در پژوهش‌های کنونی دانشگاهی و حوزوی، یادآور شد: بسیاری از این پژوهش‌ها به دلیل کمبود اطلاعات و نبود جهت‌گیری‌های درست در تکرار افتاده‌اند و به دنبال طرح کلیات یا در شکلی ایدئال‌تر به دنبال پاسخ‌گویی به مسائلی هستند که بارها مطرح شده و تقریباً جواب‌هایی مشابه را نیز دریافت کرده‌اند.

وی ضرورت پژوهش‌های کنونی را ضرورت عملیاتی دانست و تأکید کرد: اساساً مباحثی نیز که می‌تواند در حوزه مطالعات قرآنی در مجامع بین‌المللی مورد توجه قرار گیرد مباحثی است که همچون علوم انسانی جدید ناظر به حوزه عمل هستند که باید بکوشیم با طرح علمی مواضع قرآن به زبان روز مباحث جاری در دنیا، آموزش‌ها و پژوهش‌های قرآنی و توجه و گرایش به قرآن را وارد مرحله‌ای جدید سازیم.

رضایی لازمه چنین اقدامی را ایمان پژوهشگران فعال در این حوزه دانست و خاطرنشان کرد: عدم اعتقاد بسیاری از افراد، چه غربیان و چه روشنفکران و دانشمندان داخلی، به علوم اسلامی از این امر نشأت می‌گیرد که این افراد بر این باورند که در قرآن چیزی که به کار آنان و اندیشه آنان بیاید وجود ندارد و این وظیفه معتقدان به حقانیت قرآن است که با تلاش خود موضع تعبدی و ایمانی خود را به موضعی علمی ارتقا دهند و با تبیین آموزه‌های قرآن در قالب گزاره‌های علمی زمینه‌ساز پذیرش آن از سوی همگان و بهره‌مند شدن انسان‌ها از معارف آن شوند.